

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

‘Echte emancipatie vergt visie van mens als deel van de natuur’

door Jan Prij

Emancipatie begint bij een integrale benadering van de mens als onderdeel van de natuur, stelt Vishnu Rampadarath. Het CDA heeft daar te weinig oog voor gehad, mede door de eenzijdigheid binnen de christelijk-theologische traditie. Meer inspiratie vanuit zowel het christendom als andere godsdiensten en levensbeschouwingen kan het CDA én de hele westerse wereld helpen om de diversiteit tussen mensen maar ook de rijkdom van de natuur beter tot hun recht te laten komen.

Vishnu Rampadarath is voorzitter van het diversiteitsnetwerk binnen het CDA, dat ongeveer tachtig vaste betrokkenen kent. Incidenteel schuiven meer CDA-leden aan. Het netwerk bestaat uit CDA-leden die vanuit de christendemocratische visie graag willen nadenken over meer diversiteit binnen de partij en in de samenleving. Het biedt een plek om elkaar te ontmoeten, maar ook een klankbord en denktank voor maatschappelijke vraagstukken in relatie tot diversiteit en integratie.

Emancipatie is volgens Rampadarath van groot belang, maar wil het CDA daarin een rol van betekenis spelen, dan zal de partij zich grondig moeten herbezinnen op haar eigen traditie en gedachtegoed. Daarin zit enorm veel waardevols, maar ook eenzijdigheden,

die onder andere voortkomen uit het begrip rentmeesterschap.

Wat is voor u een goede manier om emancipatie op de agenda te zetten?

‘Uitgangspunt van zo’n visie is het gemeenschappelijk huis. Onder deze titel is in 2020 een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut verschenen die me erg heeft geïnspireerd.¹ De veelzijdige stemmen uit de traditie en de voorbeelden uit dit christendemocratisch handboek spreken aan. Ze geven ieder op eigen wijze handen en voeten aan de gedachte dat ieder mens telt: ook de dak- en thuislozen, ook de gemarginaliseerden, en juist ook de mensen die geen stem hebben. Voor mij staat in dit boekje alles al.’

Vishnu Rampadarath Foto: Dirk Hol

Interview in het kort:

- * Emancipatie begint bij het besef integraal onderdeel te zijn van een groter geheel. Dit vraagt om een fundamenteel andere invulling van rentmeesterschap
- * Het besef van het gemeenschappelijk fundament waarop wij allemaal staan is weggezakt
- * De agenda van het CDA is vanuit interreligieus perspectief potentieel interessant
- * De kunst van het goede gezamenlijke gesprek en het ons verdiepen in elkaar zijn we een beetje verleerd. Hierdoor verhardt de samenleving en ontstaat er onnodige polarisatie

‘Het handboek reikt ook een aantal centrale thema’s aan die het CDA veel serieuzer en consistentier zou kunnen oppakken, zoals de waarden-en-normenagenda, de zorg voor elkaar en voor de wereld, en de betrouwbare overheid. Maar we brengen dat zelf nog onvoldoende in praktijk.’

Hoe komt dat?

‘Het CDA is vaak een partij van de macht geweest. De vraag is echter hoe je geloofwaardig en betrokken kunt zijn voor burgers in een veranderende samenleving. Omdat we veel in het bestuur hebben gezeten, zijn we op het terrein van de betrouwbare overheid helaas onderdeel van het probleem geworden. Als ik met mensen spreek zeggen zij: “Julie zijn toch

ook onderdeel van het systeem, van de overheid die onbetrouwbaar was?” Wij moeten niet onderschatten hoe sterk het sentiment tegen de overheid nu is. Om die reden moeten we ons afvragen of de waarden en beginselen van de partij nog relevant zijn. Moeten ze niet eens wat afgestoft worden? Hierop is innerlijke reflectie nodig.’

Kunt u een voorbeeld noemen van die noodzakelijke innerlijke reflectie?

‘Neem nu het beginsel van rentmeesterschap. Vanaf het scheppingsverhaal in de Bijbel is dit opgevat als de mens die het beheer heeft over de schepping, de dieren, de dingen. Het heeft uiteindelijk in een heersende houding geresulteerd die op zijn zachtst gezegd problematisch is. We

moeten af van het beeld van de westerse mens die aan de top van de piramide staat. In het Westen lijkt het erop dat de mens zichzelf inderdaad bijna goddelijk heeft gemaakt.'

'De jongeren die zijn aangehaakt bij de klimaatprotesten, voelen aan dat er veel meer moet gebeuren. Onze levensstijl waarin beheersen centraal staat, is onderdeel van het probleem geworden. Kortom: in het begrip rentmeesterschap zitten elementen die niet meer zo passen. Paus Franciscus heeft met *Laudato Si'* uit 2015 een omslag in het denken verwoord die heel relevant is, een verandering die ik nog niet zo in onze partij doorleefd zie. Hij zegt: wij zijn onderdeel van de natuur, en geen meester ervan. Daar zit een besef van verandering in. We moeten anders gaan kijken dan gebruikelijk was.'

Wat betekent dat voor de emancipatieagenda?

'Voor mij start een geloofwaardige emancipatieagenda met een andere invulling van het begrip rentmeesterschap. Het thema emancipatie is gekaapt door de linkse partijen. Dat is vreemd, omdat christendemocraten vanouds ook een emancipatiepartij vormen. We hebben stem gegeven aan beginselen vanuit het geloof, maar ook aan mensen die nog geen stem hadden in de publieke ruimte.'

'Bij zo'n herijking is van de nood een deugd te maken, want het huidige begrip rentmeesterschap resoneert amper bij jongeren, omdat ze de verhalen die daarbij horen niet kennen. Ik geef in de Vredesweek weleens les op het Leidsche Rijn College in Utrecht. Zelf ben ik fan van de joods-christelijke traditie, maar 85 procent van de basisschoolkinderen zegt dan: ik geloof niet. Dat is een realiteit waarvoor we de ogen niet mogen sluiten. Ook in CDV heb ik weleens gelezen dat de grootste vijand van het CDA het kerkhof is. De vraag is: wat doe je met die constatering?'

Wat zou er dan moeten gebeuren? Bedoelt u dat het CDA niet divers genoeg is en er niet in slaagt jongeren aan te spreken?

'Dat is mij te algemeen. Er zijn nog steeds voldoende jongeren die zich aangesproken voelen door het gedachtegoed, zoals het CDJA duidelijk laat zien. Nee, mijn punt is vooral dat we te veel naar binnen gericht zijn. Het CDA heeft een rijke traditie van bestuurders met ervaring, maar dreigt de connectie te verliezen met de wereld, die veelkleurig en divers is geworden, ook qua geloofsopvattingen. Interessant is dat de agenda van het CDA potentieel ook vanuit interreligieus perspectief aantrekkelijk is. Daarin kan het nog steeds een verbindende rol spelen in de samenleving. Denk aan het belang van familie en gezin, aan de zoektocht van mensen naar zingeving en gedeelde waarden en normen, en aan het serieus nemen van de notie dat de overheid er

voor iedereen is. Het besef van het gemeenschappelijk fundament waarop wij allemaal staan is weggezakt. Juist vanuit verschillende geloofsbronnen kan dat besef weer meer tot leven gewekt worden.'

Hoe werkt dat dan?

'Ik ben zelf verbonden met de hindoetraditie. Veel hindoes stemmen op het CDA. Er is een sterke gemeenschappelijke basis tussen de christelijke en de hindoeïstische traditie, zeker als de christendemocratie erin slaagt om de integrale benadering handen en voeten te geven.'

'Bij het hindoe geloof is die holistische kijk veel sterker verankerd dan via het klassieke begrip van rentmeesterschap. Er is een sterk besef onderdeel te zijn van een groter geheel. Wij mensen zijn niet degenen die kunnen bepalen hoe het met de wereld gaat. Het CDA zou de vernieuwende wereld moeten omarmen. In plaats daarvan zijn we te veel met onszelf bezig.'

We moeten af van het beeld van de westerse mens die aan de top van de piramide staat

Wat is de gemeenschappelijke noemer van zo'n gezamenlijke agenda met interreligieuze wortels?

'Dat we ons onderdeel weten van dezelfde schepping. De vraag is: zie je jezelf als heerser over de natuur en over anderen, of als integraal onderdeel daarvan? Dat is ook de kwestie die door *Laudato Si'* in alle scherpheid is gesteld. Het is overigens niet verbazingwekkend dat de uitwerking van *Laudato Si'* door een Ghanese priester is opgeschreven; daaruit blijkt dat de wereld aan het veranderen is. Veel priesters komen allang niet meer uit Nederland, maar uit India of Afrikaanse landen.'

Hoe kijkt u vanuit dat perspectief naar de rol van Nederland in het slavernijverleden?

'De koopman heeft het altijd gewonnen van de dominee met kolonialisme, het exploiteren van delen van de wereld als zogenoemde "wingewesten". Het was een kwestie van profijt dat vooral werd verkocht als een kwestie van beschaving. Maar welke beschaving is dat, als ze andere mensen als minderwaardig beschouwt? Wanneer de integrale benadering gekozen wordt, bestaat het niet dat jij kunt bepalen wat er goed is voor een ander, en dat je die ander kunt gebruiken als middel.'

Dus dat zie je op veel meer terreinen doorwerken?

'Ja. Zie ook het Europese landbouwbeleid, waaraan in het handboek *Om een gemeenschappelijk huis* ook aandacht wordt besteed aan de hand van de lotgevallen van Sicco Mansholt. Er wordt beschreven hoe het landbouwbeleid aan zijn succes van steeds meer en steeds goedkoper produceren ten onder is gegaan. Ik praat dan over 1970; hoe actueel is dat nu weer? Niet alleen de boer is het slachtoffer van ons huidige systeem van produceren, maar ook de bodem, de biodiversiteit en onze eigen gezondheid. Toch is de omslag moeilijk te maken;

we schuiven dit als een hete aardappel voor ons uit. Uiteindelijk zitten wij met de gebakken peren en zijn de boeren boos op het CDA. Waarom? We hebben het eerlijke verhaal niet verteld. We zijn te veel van het oorspronkelijke doel weggedreven, namelijk voedselvoorziening voor de wereld op een duurzame en houdbare manier. Regionaal en integraal zou dat met inzet van alle betrokken partijen veel beter kunnen, zoals in het alternatief dat Jan Huijgen schetst in de bundel.'

En wat is de link met het emancipatievraagstuk?

'Die zit in de gedachte dat ieder mens telt. En sterker, dat iedere stem telt, óók die van de natuur waarvan wij een onderdeel zijn. Geen wij óf zij, geen uitsluiting. Het is essentieel dat in het gesprek over onze gedeelde toekomst iedereen aan tafel zit. Als je niet mee om de tafel zit wordt er óver je gepraat en niet mét je. Iedereen wil gezien en gewaardeerd worden; dat zijn onze basiswaarden en -normen op individueel niveau, maar ook op het niveau van groepen. We moeten echter ook oppassen dat daarbij geen nieuwe scheidslijnen ontstaan. Voor je het weet ontstaat er toenemend gemor en ontevredenheid omdat mensen zich achtergesteld voelen.'

Welke beschaving is dat, als ze andere mensen als minderwaardig beschouwt?

Wat bedoelt u?

'Neem het Bijbelverhaal over het beloofde land en het volk in de woestijn. Het volk klaagde over leiderschap en over het eigen lot. Er was te weinig te eten, de reis was te zwaar en er was geen perspectief. Liever was het volk in het slavenland Egypte gebleven. Dit verhaal gaat ook over het ontkennen van de rol van persoonlijke verantwoordelijkheid van mensen. We moeten niet de slachtofferrol spelen en anderen de schuld geven. Poets je eigen spiegel schoon voordat je naar een ander wijst.'

'Ook aan het Exodus-verhaal zitten overigens problematische kanten. Het volk Israël bereikt

uiteindelijk het beloofde land en zal daar andere volken uitroeien. De ene groep kan dus ook de andere groep op verschrikkelijke manieren uitsluiten. Dat gebeurt er als je het beloofde land alleen voor jezelf claimt. Ook dat verhaal zal inclusief moeten worden uitgelegd om heilzaam te kunnen zijn. Een holistische benadering kan ons helpen om over de eigen schaduw heen te springen.’

‘Ook binnen onze eigen partij zou zoiets heilzaam kunnen zijn. Sinds de samenwerking in 2010 met de PVV heeft het aan goede zelfreflectie ontbroken. We zijn zelf een niet-geheele partij, met een progressief en een behoudend deel die te weinig met elkaar praten. We hebben de pijn onder tafel geveegd en zijn er niet goed in geslaagd om de meningsverschillen binnen de eigen partij op een goede manier te overbruggen. Laat staan dat we daarin een voorbeeld voor de samenleving zijn. Om gedoe te vermijden varen we niet al te scherp en kiezen we geen duidelijke koers.’

Wat raadt u daarbij aan als eerste stap richting herstel?

‘We moeten met gepaste bescheidenheid de integrale agenda uitdragen, vanuit gedeelde verantwoordelijkheid, en als onderdeel van de natuur met respect omgaan met anderen. Het komt aan op het serieus nemen van praktische wijsheid. Zoals eerder gezegd: de

goede praktijken hebben we volop in beeld. We handelen er echter helaas zelf nog te weinig naar. Dat laat een gebrek aan vertrouwen zien in de bronnen waaruit de christendemocratie put, die geactualiseerd en bij de tijd gebracht nog steeds uiterst waardevol zijn.’

U bent goed thuis in de Bijbelse verhalen. Dat verrast mij en doet goed. Omgekeerd merk ik dat ik weinig tot niets weet over de hindoetraditie ...

‘Het is goed dat je dit signaleert. Dat betekent dat je reflecteert, en die reflectie missen we momenteel. Het gaat vooral om het oefenen in de kunst van het goede gezamenlijke gesprek. We moeten ons verdiepen in elkaar, maar dat zijn we een beetje verleerd. Dat is misschien wel de kern van het hele probleem: de verharding van de samenleving en de onnodige polarisatie, waardoor onderlinge verschillen een op te lossen probleem worden in plaats van een verrijking.’

Wat betekent dit in politiek opzicht?

‘Het gaat er politiek gezien om de noden van het volk volop te adresseren. Dat begint bij het begrijpen, waarderen en erkennen van mensen. En dat begint weer bij goed luisteren en je verplaatsen in de ander. Dan komt de rest vanzelf.’

Het CDA is een niet-geheele partij

---

1 Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, *Om een gemeenschappelijk huis. Handboek christendemocratie in de praktijk*. Amsterdam: Prometheus, 2020.